

Nowe dane o rozmieszczeniu 50 gatunków ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) w Polsce

MAREK WANAT¹, MIŁOSZ A. MAZUR², RAFAŁ CELADYN³, PAWEŁ JAŁOSZYŃSKI¹,
RAFAŁ RUTA⁴, MACIEJ KAŹMIERCZAK⁵, ZBIGNIEW MOCARSKI⁶, JERZY SZYPUŁA¹,
PAWEŁ SIENKIEWICZ⁷

¹ Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław,
e-mail: marek.wanat@uwr.edu.pl, scydmaenus@yahoo.com, jerzy.szypula@uwr.edu.pl

² Centrum Studiów nad Bioróżnorodnością, Katedra Biosystematyki, Uniwersytet Opolski, 45-052 Opole,
ul. Oleska 22, e-mail: milosz@uni.opole.pl

³ ul. Pierwsza 34, 32-546 Młoszowa, e-mail: raffl@interia.eu

⁴ Katedra Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej, Uniwersytet Wrocławski, ul. Przybyszewskiego
63/77, 51-148 Wrocław, e-mail: scirtes@biol.uni.wroc.pl

⁵ ul. Kolejowa 52/25, 62-600 Koło

⁶ Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego, Oddział Terenowy Nadpilicznych Parków
Krajobrazowych, ul. Piotrkowska 106, 97-310 Moszczenica, e-mail: mocar3@wp.pl

⁷ Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego
159, 60-594 Poznań, e-mail: carabus@up.poznan.pl

ABSTRACT. New distributional records of fifty weevil species (Coleoptera: Curculionoidea) in Poland.

Fifty weevil species have been recorded from new localities in Poland. They belong to four families: Anthribidae (1), Apionidae (6), Nanophyidae (2) and Curculionidae (41). The new records, 124 in all, are from 64 UTM squares (10×10 km) in 17 of 24 regions of Poland, according to the division adopted from the *Catalogus Faunae Poloniae* issued in 1971-2000. Nearly half of them (57) are first records for a region. The largest numbers of the new records are from the Małopolska Upland (13), the Pomeranian Lakeland (8), Upper Silesia (7) and the Wielkopolsko-Kujawska Lowland (5). *Kykliaocalles navieresi* (BOH.) has been recorded from Poland for the first time, whereas *K. roboris* (CURTIS) has been deleted from the Polish list, following verification of its single literature record from the Radęcin Reserve. The current range expansions of nine of these newly recorded species are discussed. The range borders of a further 11 species have been corrected as a result of the new findings.

KEY WORDS: Coleoptera, Anthribidae, Apionidae, Nanophyidae, Curculionidae, faunistics, new records, Poland.

WSTĘP

Ryjkowce jako nadrodzina Curculionoidea są niezwykle liczną i zróżnicowaną grupą chrząszczy, w Polsce liczącą ponad 1050 gatunków (WANAT & MOKRZYCKI 2005) i ustępującą pod tym względem jedynie kusakom (Staphylinidae). Ta wielka różnorodność, w połączeniu z licznymi trudnościami natury taksonomicznej i zbyt małą liczbą krajowych specjalistów dobrze znających ryjkowce i ich rośliny żywicielskie sprawiła, że ich rozmieszczenie w Polsce poznane jest wciąż bardzo fragmentarycznie. Znaczącym impulsem do poprawy tej sytuacji była publikacja czterech tomów *Katalogu Fauny Polski* poświęconych tym chrząszczom (BURAKOWSKI *et al.* 1992, 1993, 1995, 1997). Od tego czasu opublikowano w krajowych i zagranicznych wydawnictwach blisko 300 prac zawierających dane faunistyczne o polskich ryjkowcach (nie licząc tych poświęconych kornikom Scolytinae), stopniowo uzupełniając wiedzę o zasięgach poszczególnych gatunków. Prace te obrazują również dynamikę zmian składu fauny

obszaru Polski. Podano w nich z naszego kraju po raz pierwszy kilkadziesiąt gatunków oraz udokumentowano wiele przykładów bieżących ekspansji. Obecna praca zawiera nowe dane o występowaniu 50 gatunków z 4 rodzin (Anthribidae, Apionidae, Nanophyidae, Curculionidae) i jest kolejnym przyczynkiem do znajomości aktualnego rozmieszczenia Curculionoidea w Polsce.

MATERIAŁ I METODY

Zamieszczone niżej rekordy są efektem badań terenowych prowadzonych wspólnie lub osobno przez autorów pracy w latach 2003-2015. W wielu wypadkach dotyczą one pierwszych stwierdzeń poszczególnych gatunków w krainach geograficznych wyróżnionych w części Coleoptera *Katalogu Fauny Polski* (BURAKOWSKI *et al.* 1973). Regionalizacja ta, choć przez samych twórców określona jako tymczasowa i słusznie krytykowana za brak podstaw fizjograficznych i przebieg granic wielu krain, przyjęła się w polskiej koleopterologii jako swego rodzaju szablon i punkt odniesienia ułatwiający orientację przy porównywaniu rozmieszczenia taksonów. Z czysto praktycznych powodów kontynuujemy więc tę tradycję i w niniejszej pracy.

Komentarze ograniczono do gatunków rzadszych lub zasługujących na to z innych względów. Nazewnictwo gatunków oraz status rodzin takich jak Apionidae i Nanophyidae przyjęliśmy za ostatnim katalogiem Coleoptera Palearktyki (LÖBL & SMETANA 2011, 2013), natomiast rodzinę Curculionidae, podobnie jak OBERPRIELER *et al.* (2007), traktujemy zbiorczo i szeroko, włączając do niej jako podrodziny Erihinae i Dryophthorinae. Klasyfikacja i ewentualny podział tej największej rodziny chrząszczy oczekują dopiero na solidnie udokumentowaną hipotezę filogenetyczną, będącą m.in. rezultatem aktualnie realizowanego obszernego projektu 1K Weevils uwzględniającego setki genów i cech morfologicznych.

Użyte skróty i oznaczenia:

* – gwiazdką oznaczono krainy, dla których omawiany gatunek jest nowy; **KFP** – Katalog fauny Polski; **obs.** – obserwacja; **o.l.** – oddział leśny; **OOS** – obszar ochrony ścisłej; **os.** – osiedle; **PK** – park krajobrazowy; **PN** – park narodowy; **rez.** – rezerwat; **u. ek.** – użytek ekologiczny; **vic.** – okolice; **ZPK** – zespół przyrodniczo-krajobrazowy.

Zbieracze, autorów niniejszej pracy, oznaczono ich inicjałami, a więc odpowiednio:

JS – J. Szypuła, **MAM** – M.A. Mazur, **MK** – M. Kaźmierczak, **MW** – M. Wanat, **PJ** – P. Jałoszyński, **PS** – P. Sienkiewicz, **RC** – R. Celadyn, **RR** – R. Ruta, **ZM** – Z. Mocarski.

Okazy dowodowe znajdują się w zbiorach JS, MAM, MW, PJ i/lub RC.

WYKAZ GATUNKÓW

Anthribidae BILLBERG, 1820

Anthribinae BILLBERG, 1820

Pseudeuparius sepicola (FABRICIUS, 1792)

***Pojezierze Pomorskie**: [VU55] Moryń - Stare Łysogórki, o.l. 82, 24.08.2011, 1 ex., leg. MW.

Śląsk Dolny: [XS76] Przeczwów, 02.05.2015, 3 exx. z suchych gałęzi dębowych, leg. MW.

Apionidae SCHOENHERR, 1823***Rhopalapion longirostre*** (OLIVIER, 1807)

***Pojezierze Pomorskie:** [VU54] Stare Łysogórki, 24-25.07.2011, 7 exx., leg. MW; [VU45] Stary Kostrzynek, 31.07.2011, 1 ex., leg. MW.

***Pojezierze Mazurskie:** [FE12] Osowiec Twierdza, teren Dyrekcji Biebrzańskiego PN, 06.08.2015, 1 ex., leg. MW.

***Nizina Wielkopolsko-Kujawska:** [XU31] Poznań, Os. Wichrowe Wzgórze, 19.04.2014, 1 ex., leg. PJ. W 2014 r. był to jedyny osobnik zaobserwowany na licznych malwach przez cały sezon. W 2015 r. ryjkowiec wystąpił już masowo na całym osiedlu (PJ).

***Podlasie:** [FD86] Bondary, 08.08.2015, 1 ex., leg. MW.

***Puszcza Białowieża:** [FD94] Białowieża, 08.08.2015, 3 exx., leg. MW.

Wyżyna Małopolska: [DA78] Chotel Czerwony, 18.06.2012, 3 exx., leg. MAM.

***Nizina Sandomierska:** [FA24] Jarosław (Pasieka), 05.07.2014, 7 exx., leg. MW.

***Beskid Wschodni:** [FV29] Kalwaria Paławska, 22.06.2011, 2 exx., leg. MW; [FA21] Przemyśl, Winna Góra, ogrody działkowe Podwinie, 05.07.2014, 1 ex., leg. MW; [FA31] Rożubowice, 06.07.2014, 21 exx., leg. MW.

Wszystkie okazy zebrano z malwy ogrodowej *Althea rosea* L. Z Białowieży ryjkowiec ten został podany przez TENENBAUMA (1923), jednak później SMRECZYŃSKI (1960) zweryfikował to doniesienie jako błędne (jak pisze, na podstawie informacji od samego Tenenbauma), a autorzy KFP (BURAKOWSKI *et al.* 1992) nie zaliczyli go do fauny Polski. Tego charakterystycznego i bardzo łatwego do odszukania ryjkowca nie stwierdzono w trakcie intensywnych badań terenowych MW na całym obszarze Puszczy Białowieżskiej w latach 1982-2001. Jego dzisiejsza obecność w Białowieży jest więc z pewnością efektem niedawnej i dobrze udokumentowanej (m.in. EHRET 1983, 1997; PERRIN 1995; STREJČEK 2001, SPRICK *et al.* 2002; M.A. MAZUR 2010) migracji tego śródziemnomorskiego gatunku w Europie na przełomie XX i XXI ww. Od daty pierwszego polskiego stwierdzenia w Warszawie (KOZŁOWSKI & KNUTELSKI 2003) zasiedla on już większą część obszaru kraju.

Malvapion malvae (FABRICIUS, 1775)

***Pojezierze Pomorskie:** [VU45] Stary Kostrzynek, skarpa poniżej kościoła, 31.05.2011, 5 exx., leg. MW.

Kserotermofilny ryjkowiec szeroko rozmieszczony i pospolity w południowej Europie, natomiast w Polsce poławiany sporadycznie i znany dotąd tylko z 5 krain południowych, przy czym z Górnego Śląska podany został ogólnikowo, bez konkretnych stanowisk i żadnych innych danych (KUBISZ *et al.* 1998). We wschodnich Niemczech również rzadki i znany z zaledwie kilku stanowisk na południu, nigdy też niewykazywany z brandenburskiej enklawy fauny kserotermofilnej w rejonie Frankfurtu nad Odrą (DIECKMANN 1977).

Exapion formaneki (WAGNER, 1929)

***Śląsk Górny:** [CA85] Libiąż (Jaworek), 02.07.2014, 3 exx., leg. MW & RC.

Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: [DA15] Murownia, 21.05.2012, 5 exx., leg. MAM.

Cyanapion gnarum (FAUST, 1890)

***Sudety Zachodnie:** [WS64] Wojcieszów, Góra Milek, łąka przy rezerwacie, 27.07.2014, 6 exx. na *Lathyrus sylvestris* L., leg. MW & PJ.

Drugie stanowisko tego euroszyberyjskiego gatunku w południowo-zachodniej Polsce, oddalone od pierwszego pod Jaworem na Dolnym Śląsku (WANAT 2009) w prostej linii o około 20 km. Potwierdza ono fakt utrzymywania się w tym rejonie większej metapopulacji *C. gnarum*, izolowanej od tej zasiedlającej główny obszar syberyjskiego i wschodnioeuropejskiego zasięgu sięgającego na zachód do Karelii, Finlandii (SILFVERBERG 2011), a w północno-wschodniej Polsce do Suwalszczyzny i Puszczy Białowieskiej (WANAT 1994, 2009). Według dzisiejszego stanu wiedzy obie metapopulacje *C. gnarum* rozdzielone są obejmującym większą część kraju obszarem zasiedlonym przez bliźniaczy i żyjący na tych samych roślinach (kilka gatunków groszków, najczęściej *Lathyrus sylvestris* L.) gatunek *Cyanapion platalea* (GERMAR). Jak sygnalizował już WANAT (2009), warto zweryfikować na gruncie molekularnym odrębność taksonomiczną tych dwóch gatunków, zewnętrznie wykazujących tylko jedną subtelną, ale stałą różnicę w morfologii ryjka.

Protapion gracilipes (DIETRICH, 1857)

***Śląsk Górny:** [CA85] Libiąż (Jaworek), 02.07.2014, 5 exx, 14.06.2015, 6 exx., leg. MW & RC; [CA95] Rez. Ostra Góra ad Trzebinia, 01.07.2014, 1 ex., leg. MW & RC; Trzebinia, Bożniowa Góra, 13.06.2015, 1 ex., leg. MW, JS, RC.

Wyżyna Małopolska: [DB62] Chęciny, Góra Sosnowka, 18.08.2009, 9 exx., leg. MW; Korzecko ad Chęciny, 29.08.2012, 1 ex., leg. MW; [DA69] Kopernia, 01.06.2013, 9 exx., leg. MAM.

Beskid Wschodni: [FA31] Łuczyce, 06.07.2014, 20 exx., leg. MW; [FV19] Wojtkówka, 07.07.2014, 2 exx., leg. MW, 27.06.2015, 2 exx., leg. PJ; [FA10/20] Rybotycze (1 km ESE), 8.07.2014, 5 exx., leg. MW; [FA20] Huwniki, 10.09.2011, 4 exx., leg. MW.

Bieszczady: [EV96] Baligród, 27.06.2008, 3 exx., leg. MW; [EV85] Przełęcz Żebrak ad Rabe, 28.06.2008, 3 exx., leg. MW.

Od momentu pierwszego stwierdzenia tego gatunku w Polsce w Beskidzie Niskim (PETRYSZAK & BILIŃSKI 1978) i niedługo potem na Pogórzu Przemyskim (WANAT 1985) trwa jego stopniowe rozprzestrzenianie się w kierunkach północnym i zachodnim. Nie jest to gwałtowna ekspansja, jak w przypadku oprzędzika *Charagmus gressorius* (F.) w latach 80. ubiegłego wieku czy drzewiaczka jesionowego *Lignyodes bischoffi* (BLATCHLEY) i *Nanophyes brevis* BOH. już w XXI w. Tym niemniej, po upływie prawie 40 lat *P. gracilipes* zasiedla już 10 krain i obszar sięgający na północ do okolic Uhruska nad Bugiem i Gór Świętokrzyskich (WANAT & GOSIK 2003, WANAT 2007), a na zachód sięga do podawanych tutaj stanowisk w rejonie Trzebini i Libiąża. Analogiczna ekspansja tego ryjkowca miała miejsce nieco wcześniej w dzisiejszej Republice Czeskiej, gdzie od 1969 roku znany był on jedynie z południa Czech (Vyšenské kopce, SW České Budějovice; STREJČEK 1969) skąd w latach 80. zaczęto obserwować jego rozprzestrzenianie się na zachód i północ Czech, jak również w kierunku Moraw, gdzie stwierdził go pierwszy raz na południu STREJČEK (2000). Obecnie w Czechach sięga on na północ do okolic Pragi, a na Morawach aż do okolic miejscowości Frýdek-Místek, leżącej naprzeciwko Cieszyna po zachodniej stronie Bramy Morawskiej (BOŽA 2007; K. SCHÖN, inf. listowna). Stanowisko

to (pomnik przyrody Kamenná u Staříče) pod wieloma względami bardzo przypomina murawy kserotermiczne na śląskich wzgórzach w rejonie Libiąża i Trzebini i położone jest w prostej linii tylko 100 km od nich. W tej sytuacji nie można wykluczyć żadnego z dwóch możliwych kierunków migracji *P. gracilipes* na Górny Śląsk i do Małopolski: pierwotnego wschodniego i/lub późniejszego zachodniego z wykorzystaniem Bramy Morawskiej. Możliwe jest też zasiedlenie północnych Moraw z Polski poprzez Bramę Morawską właśnie – tym razem w kierunku nietypowym dla tego szlaku migracyjnego, z północy na południe. Ekspansja *P. gracilipes* w Polsce wypełnia stopniowo dysjunkcję w jego europejskim zasięgu, podzielonym na zwartą część południową oraz populacje bałtyckie na południu Szwecji, fińskich Wyspach Alandzkich oraz na Litwie i Łotwie (GONGET 1997, SPUNGIS 2008).

***Protapion interjectum* (DESBROCHERS, 1895)**

***Śląsk Górny:** [CA85] Libiąż (Jaworek), 02.07.2014, 17 exx., leg. MW & RC; [CA86] Jaworzno Ciężkowice, Góra Wielkanoc, 14.06.2015, 17 exx., leg. MW, JS & RC; [CA95] Trzebinia, Bożniowa Góra, 13.06.2015, 1 ex., leg. MW.

Beskid Wschodni: [FV19] Wojtkówka, 07.07.2014, 2 exx., leg. MW; [FA10/20] Rybotycze (1 km ESE), 08.07.2014, 4 exx., leg. MW; [FA20] Makowa, 22.06.2011, 4 exx., leg. MW.

Rzadko spotykany gatunek, znany dotychczas z 9 krain wschodnich i poza północnym stanowiskiem w Gdyni nienotowany po zachodniej stronie Wisły. Obecne doniesienia są pierwszymi wyjątkami od tej reguły, dokumentując obecność populacji *P. interjectum* na kilku izolowanych nawapiennych murawach kserotermicznych na pograniczu Górnego Śląska i Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, gdzie żyje na licznie występującej tam koniczynie pagórkowej *Trifolium montanum* L. Podobnie jak gatunek poprzedni, występuje również na wzgórzu Kamenná po czeskiej stronie Bramy Morawskiej (Boża 2007).

Nanophyidae GISTEL, 1848

***Nanophyes brevis brevis* BOHEMAN, 1845**

***Pojezierze Mazurskie:** [FE12] Biebrzański PN, Goniądz, łąka przy drodze do Wólki Piasecznej, 06.08.2015, 6 exx., leg. MW & K. Frąckiel.

Śląsk Dolny: [XS56] Wrocław-Wojnów, 14.07.2014, 8 exx., leg. MW.

***Śląsk Górny:** [CA69] Pyrzowice, 10.06.2014, 2 exx., leg. MAM.

Góry Świętokrzyskie: [DB93] Porąbki, 15.08.2014, 99 exx., leg. MW & L. Buchholz

Wyżyna Małopolska: [DB75] Szalas ad Suchedniów, rów melioracyjny, 29.07.2015, 18 exx., leg. MW.

***Nizina Sandomierska:** [FA24] Jarosław (Pasięka), ul. Okrzei, ruderalia, 05.07.2014, 4 exx., leg. MW.

Beskid Wschodni: [FV18] Wojtkówka (3 km SW), 07.07.2014, 5 exx., leg. MW; [FA10] Łodzinka Górna (0,5 km W), 08.07.2014, 5 exx., leg. MW.

Ryjkwiec zasiedlający niemal całą Syberię i większą część Europy (ALONSO-ZARAZAGA 2011), dopiero niedawno pojawił się w Polsce (WANAT & SZYPUŁA 2008) jako kolejny gatunek związany biologicznie z pospolitą krwawnicą *Lythrum salicaria* L. i szybko rozszerza swój zasięg. Na podstawie wcześniejszych (M.A. MAZUR 2011, WANAT & BOROWSKI 2013)

i powyższych rekordów znany jest już z 9 krain i można uznać, że zasiedla większą część obszaru Polski.

***Dieckmanniellus chevrieri* (BOHEMAN, 1845)**

***Nizina Sandomierska:** [FA24] Jarosław (Pasieka), ul. Okrzei, ruderalia, 05.07.2014, 10 exx., leg. MW.

Beskid Wschodni: [FA10] Łodzinka Górna (0,5 km W), 08.07.2014, 1 ex., leg. MW; [FV18] Wojtkówka, ruderalia na placu budowy domu, 27.06.2015, 13 exx., leg. MW.

Kolejny aktualny migrant z tej rodziny na terenie Polski, stwierdzony po raz pierwszy w 2011 r. koło wsi Makowa na Pogórzu Przemyskim (WANAT & BOROWSKI 2013), w niniejszej pracy podawany z kilku dalszych stanowisk w Beskidzie Wschodnim oraz stanowiska w kolejnej krainie oddalonego od Makowej w prostej linii o niespełna 45 km na północ. *Dieckmanniellus chevrieri* jest ciepłolubnym gatunkiem szeroko rozpowszechnionym w południowej Europie i podobnie jak kilka innych gatunków z rodzajów *Nanophyes* i *Nanomimus* żyje na higrofilnej krwawnicy *Lythrum salicaria*. Jednak w przeciwieństwie do nich, na dotychczas poznanych polskich stanowiskach wyraźnie preferuje miejsca o charakterze ruderalnym, suche przez większą część sezonu, a unika typowych podmokłych łąk krwawnicowych i brzegów zbiorników wodnych. Być może wpłynie to ograniczająco na jego spodziewaną dalszą ekspansję w naszym kraju, czyniąc ją wolniejszą i nie tak rozległą jak miało to miejsce w przypadku *Nanophyes brevis*.

Curculionidae LATREILLE, 1802 **Dryophthorinae** SCHOENHERR, 1825

***Dryophthorus corticalis* (PAYKULL, 1792)**

***Wyżyna Małopolska:** [DB75] Rez. Świnia Góra ad Suchedniów, 29.07.2015, 1 ex., z przesiewki, leg. MW.

Entiminae SCHOENHERR, 1823

***Centricnemus leucogrammus* (GERMAR, 1824)**

Pojezierze Pomorskie: [VU57] Krajnik Dolny ad Chojna, niewielka skarpa obok piaskowni, 30.05.2011, 4 exx., leg. MW.

Kolejne pomorskie stanowisko tego nielotnego ryjkowca charakterystycznego dla naturalnych muraw kserotermicznych, o bardzo niewielkiej powierzchni, skrajnie zagrożone ze względu na graniczenie z wciąż czynną piaskownią i prace polowe. Wcześniej z okolic miejscowości Grzędziec koło Jeziora Miedwie (53.2566/14.9566, [VU99]) na Pomorzu podali go KAJTOCH *et al.* (2009).

***Simo hirticornis* (HERBST, 1795)**

***Pojezierze Pomorskie:** [VU57] Raduń ad Chojna, 07.04.2011, 2 exx. wysiane ze ściółki spod dębów i wiązów, leg. MW.

W Polsce gatunek szeroko rozmieszczony w Sudetach i na Dolnym Śląsku, najdalej na północ znajdujący w miejscowości Żary (PALM 1995), jednak znany z izolowanych stanowisk

w północnych Niemczech, których pochodzenie DIECKMANN (1980) wiązał z transportową rolą dolin Nysy Łużyckiej i Odry (KNUTELSKI *et al.* 1997). Stanowisko w Raduniu po raz pierwszy dokumentuje występowanie tego ryjkowca po polskiej stronie Dolnej Odry.

Trachyploeus alternans GYLLENHAL, 1834

Pojezierze Pomorskie: [WU78] Rez. Stary Załom ad Człopa, murawa na kredzie jeziornej, 30.05.2012, 28 exx., 28.06.2012, 13 exx., 04.08.2012, 11 exx., 31.08.2012, 4 exx., z pułapek Barbera, leg. RR.

Kserotermofilny, nietlotny ryjkowiec szczególnie często spotykany na murawach kserotermicznych w Małopolsce, dolinie górnej Wisły i na Lubelszczyźnie, dalej na północ znany z zaledwie kilku stanowisk w dolinach największych rzek: Odry (Bielinek), Warty (Poznań, jedyny rekord sprzed ponad 100 lat), Bugu (Zajęczniki), Wisły (3 stanowiska między Włocławkiem, a Toruniem), i Noteci (Ślesin). Szczegółowe rozmieszczenie w Polsce podają M. MAZUR & KUBISZ (2013). Liczna i stabilna populacja w Starym Załomie jest najdalej wysunięta na północ w Polsce i jako pierwsza na niżu nie jest bezpośrednio związana z doliną dużej rzeki.

Charagmus gressorius (FABRICIUS, 1792)

Pojezierze Pomorskie: [VU64] Mieszkowice, 24.05.2010, 1 ex., leg. MAM.

***Wzgórze Trzebnickie:** [XS78] Ostrowina ad Oleśnica, o.l. 160, 22.08.2010, 1 ex., leg. MW.

***Wyżyna Małopolska:** [DB62] Chęciny, Góra Rzepka, 26.07.2015, 10 exx., leg. MW; Grzywy Korzeczkowskie ad Korzecko, 30.07.2015, 1 ex., leg. MW; [DA69] Skowronno Dolne, 23.08.2014, 1 ex., leg. MW.

Lixinae SCHOENHERR, 1823

Larinus sturnus (SCHALLER, 1783)

Śląsk Górny: [CA95] Młoszowa ad Trzebinia, 17.07.2015, 18 exx., w tym pary in copula, na *Carduus acanthoides* L., leg. RC.

***Wyżyna Krakowsko-Wieluńska:** [DA16] Ojcowski PN, Ojców, Dolina Sąsówki, 06.07.2015, 2 exx. kopulujące na *Cirsium oleraceum* (L.) SCOP., obs. RC.

Lixus myagri OLIVIER, 1807

***Pojezierze Pomorskie:** [VU45] Stary Kostrzynek, u. ek. Kostrzynieckie Rozlewisko, 31.08.2011, 1 ex., leg. MW.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: [CD20] Lubstów, 27.05.2001, 3 exx., leg. MK.

Śląsk Górny: [CA95] Młoszowa ad Trzebinia, 23.04.2014, 1 ex., 24.04.2014, 5 exx., 29.04.2014, 3 exx., 17.07.2014, 6 larw na *Barbarea vulgaris* W. T. ALTON, (2 imagines ex cult. 03.08.2014), leg. RC.

Gatunek szeroko rozmieszczony w nizinno-wyżynnym pasie kraju, tylko na pojedynczych stanowiskach w krainach górskich. Jest oligofagiem różnych roślin krzyżowych, odznacza się przy tym wyjątkowo szerokim spektrum preferencji siedliskowych od muraw kserotermicznych i suchych ruderaliów, gdzie najczęściej przechodzi rozwój na gorczyczniku pospolitym *Barbarea vulgaris*, po okresowo zalewane łąki i brzegi wód,

gdzie zwykle spotyka się go na rzepichach *Rorippa* spp. Oprócz Danii nie jest znany z krajów skandynawskich i bałtyckich (SILFVERBERG 2011), przez Polskę przebiega więc północna granica jego europejskiego zasięgu.

***Lixus tibialis* BOHEMAN, 1842**

***Nizina Wielkopolsko-Kujawska:** [CC38] Kościelec, 15.05.2006, 1 ex., leg. MK.

***Wyżyna Małopolska:** [DB62] Chęciny, Góra Zamkowa, 09.07.2007, 1 ex., leg. MW; [DB34] Przedborski PK: Żeleźnica, 03.05.2009, 1 ex. w dole po wybranym piachu, leg. MW.

Do niedawna jeden z najmniej znanych gatunków kulczanek w Polsce, dodany do wykazu naszej fauny przez Smreczyńskiego dopiero w 1973 roku, już po opublikowaniu klucza do oznaczania polskich Lixinae, dlatego znalazł się dopiero w dołączonych do ostatniego zeszytu uzupełnieniach (SMRECZYŃSKI 1973, 1976). Po poznaniu należących do Asteraceae roślin żywicielskich, którymi są przede wszystkim jastrzębiec baldaszkowy *Hieracium umbellatum* L. i niekiedy bylica polna *Artemisia campestris* L., *L. tibialis* zaczął być częściej odławiany na wschodzie kraju, a najdalej wysunięte na zachód stanowiska leżą już po zachodniej stronie doliny Wisły (WANAT & GOSIK 2003, WANAT 2004, 2005, GOSIK *et al.* 2005, GOSIK 2006, M. MAZUR & KUBISZ 2013, WANAT *et al.* w druku). Obecnie stwierdzono go już w 7 krainach, wzdłuż doliny Wisły sięga już praktycznie wybrzeża Bałtyku.

***Lixus fasciculatus* BOHEMAN, 1835**

***Śląsk Górny:** [CA95] Trzebinia, 13.06.2014, 2 exx. na *Artemisia vulgaris* L., leg. RC.

***Bieszczady:** [EV86] Mików, 03.09.2003, 1 ex., 25.07.2010, 1 ex., leg. MK.

Ryjkowiec szeroko rozmieszczony w całej azjatyckiej części Palearktyki (najdalej na południe w północno-wschodniej Anatolii), na zachodzie sięga przez południe europejskiej części Rosji i kraje środkowoeuropejskie aż do Francji, ale wszędzie jest bardzo lokalnie spotykany (GÜLTEKIN & FREMUTH 2013). W Polsce po raz pierwszy odłowiony w okolicach Przemyśla przed II wojną światową przez T. Trelę (SMRECZYŃSKI 1955) i przez kolejne prawie pół wieku tylko stamtąd znany na podstawie jednego okazu. Począwszy od lat 90. ubiegłego wieku zaczął być coraz częściej stwierdzany na różnych stanowiskach w okolicach Przemyśla, także tych wcześniej bardzo intensywnie penetrowanych przez Trelę, jak Winna Góra (M. MAZUR 1993, 1994). Z czasem pojawiły się doniesienia ze stanowisk znacznie oddalonych od Przemyśla na zachód i północ, leżących w innych krainach KFP: Nizinie Sandomierskiej (PETRYSAK & DĄBEK 1997, KANIA *et al.* 2004), Wyżynie Lubelskiej (GOSIK & ROZWAŁKA 2011) i Beskidzie Zachodnim (JAROSIEWICZ 2011). Daje to obraz ewidentnego rozprzestrzeniania się tej kulczanki w Polsce. Obecnie najdalej na północ gatunek ten stwierdzono u nas w dolinie Wisły koło Kazimierza Dolnego (GOSIK & ROZWAŁKA 2011), a na zachód w Trzebini.

***Lixus albomarginatus* BOHEMAN, 1842**

***Wyżyna Krakowsko-Wieluńska:** [CA96] Płoki ad Trzebinia, 24.04.2015, 1 ex., jednoroczna uprawa leśna (sosna), leg. RC.

Jedna z szerzej rozmieszczonych w Polsce kulczanek, choć zwykle spotykana rzadko i pojedynczo, z powodu częstego przebywania na ziemi w pobliżu roślin żywicielskich. Nie została jeszcze stwierdzona w połowie krain, zwłaszcza górskich, ale prawdopodobnie

zasiedla cały nizinno-wyżynny obszar kraju. Jest oligofagiem roślin krzyżowych Brassicaceae rosnących w ciepłych zbiorowiskach psammofilnych, kserotermicznych, ruderalnych i segetalnych, a nawet w agrocenozach.

Lixus filiformis (FABRICIUS, 1781)

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: [CC38] Koło, 08.04.1975, 1 ex., leg. T. Majewski, coll. MAM.

***Śląsk Dolny:** [XS34] Kobierzyce ad Wrocław, 01.05.2011, 1 ex., leg. MW; [XS80] Wierzbie, 17.05.2008, 1 ex., leg. MAM.

Śląsk Górny: [BA99] Rez. Ligota Dolna ad Gogolin, 01.07.2015, 5 exx., leg. MW.

Wydaje się, że ta żyjąca na różnych ostach *Carduus* spp. i ostrożeniach *Cirsium* spp. kulczanka rozszerza swój zasięg w Polsce, o czym świadczy wyraźny wzrost liczby doniesień na jej temat (14 publikacji w ostatnim 25-leciu wobec mniej niż 10 zawierających oryginalne dane od połowy XIX w.) oraz liczby krain, w których występuje (z 6-7 do obecnie 14) w stosunku do stanu podsumowanego w KFP na początek ostatniej dekady XX w. (BURAKOWSKI *et al.* 1993). Z rez. Ligota Dolna dotychczas nie wykazana, pomimo wcześniejszych, regularnych i intensywnych badań na przestrzeni kilkudziesięciu lat w samym rezerwacie i okolicach (KUŚKA 2001, M.A. MAZUR 2006b).

Mesoptilinae LACORDAIRE, 1863

Magdalis punctulata (MULSANT et REY, 1859)

Sudety Zachodnie: [XS01] Masyw Wielkiej Sowy, 05.08.2010, 1 ex., na zrębie, leg. MAM.

***Bieszczady:** [EV96] Baligród, 27.06.2008, 3 exx. ze świeżo ściętych gałęzi jodłowych, leg. MW.

Jeden z naszych najrzadszych walczyków, znany dotąd z 8 krain. Wydaje się zaskakujące, że ten związany z jodłą *Abies alba* MILL. gatunek nie był wykazywany ze stosunkowo dobrze przebadanych Bieszczadów, ani z Gór Świętokrzyskich, gdzie zapewne wciąż czeka na odkrycie.

Magdalis linearis (GYLLENHAL, 1827)

***Wzgórze Trzebnickie:** [XS78] Ostrowina ad Oleśnica, o.l. 160, 22.08.2010, 2 exx. ze świeżo ściętych gałęzi sosnowych, leg. MW.

Uwzględniając powyższy rekord, ten żyjący na sośnie pospolitej *Pinus silvestris* L. gatunek walczyka nie został stwierdzony jeszcze tylko w Tatrach i na Podhalu.

Molytinae SCHOENHERR, 1823

Pissodes pini (LINNAEUS, 1758)

***Wzgórze Trzebnickie:** [XS78] Ostrowina ad Oleśnica, o.l. 160, 22.08.2010, 3 exx. ze świeżo ściętych gałęzi sosnowych, leg. MW.

Ostatnia z krain KFP, z której ten pospolity ryjkowiec nie był jeszcze wykazywany.

***Pissodes harcyniae* (HERBST, 1795)**

***Pojezierze Pomorskie:** [VU54] Stare Łysogórki, 25.07.2011, 1 ex. odłowiony do czerpaka na ugorowanym polu (!), leg. MW.

Hyperinae MARSEUL, 1863***Brachypera dauci* (OLIVIER, 1807)**

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: [CD72] Kowal ad Włocławek, 26.06.1994, 1 ex., piaszczysty ugór, w dole po wybranym piachu, leg. PJ (det. Sz. Konwerski).

***Podlasie:** [FC80] Sobibór ad Włodawa, 27.05.2004, 1 ex. w dole po wybranym piachu, leg. MW.

W Polsce jest gatunkiem rzadkim, a przynajmniej rzadko odławianym, na co wpływ ma nocna aktywność i skłonność do przebywania imagines za dnia głównie na ziemi przy roślinach żywicielskich, którymi są różne gatunki bodziszek *Geranium* spp. Znacznie łatwiej wykryć obecność egzofagicznych larw tego ryjkowca. Wykazany dotychczas z 11 krain, z większości jednak na podstawie doniesień sprzed II wojny światowej lub nawet końca XIX w. Powojenne rekordy ograniczone są do Puszczy Białowieskiej, Pomorza, Dolnego Śląska i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (WANAT 1994, BIAŁOOKI 2005, HUREJ *et al.* 2013, KONWERSKI *et al.* 2015).

Cossoninae SCHOENHERR, 1825***Phloeophagus turbatus* SCHOENHERR, 1845**

***Wyżyna Małopolska:** [DB14] Krzętów, park dworski, 29.09.2007, 2 exx. wysiane z dziupli w lipie, leg. MW.

Najrzadziej spotykany w Polsce przedstawiciel rodzaju *Phloeophagus*, szeroko rozmieszczony na Syberii i Dalekim Wschodzie, Kaukazie oraz w całej europejskiej części Rosji i Skandynawii, gdzie osiąga zachodnią granicę zasięgu. W Europie Środkowej znany tylko z Węgier i Polski, gdzie kończy się jego zasięg, nie licząc izolowanego stanowiska w Chorwacji (HLAVÁČ & MAUGHAN 2013) i zakwestionowanych niedawno stanowisk w Czechach (BENEDIKT *et al.* 2011). W Polsce znany był z 7 krain wschodnich, a powyższe stwierdzenie jest pierwszym na zachód od doliny Wisły, nie licząc Gdańska.

***Phloeophagus thomsoni* (GRILL, 1898)**

***Wyżyna Małopolska:** [DB75] Rez. Świnia Góra ad Suchedniów, 19.09.2010, 4 exx. z przesiewki., leg. MW.

Pojezierze Pomorskie: [WU68] Drawieński PN, OOS Radęcin, 28.06-02.08.2013, 11 exx. z pułapki typu Netocia, leg. RR.

Szerzej rozmieszczony w Europie niż poprzedni gatunek, również w jej zachodniej części (Niemcy, Szwajcaria, Słowenia, Hiszpania), choć nieznan z większości krajów skandynawskich i bałtyckich (SILFVERBERG 2011, HLAVÁČ & MAUGHAN 2013). Również w Polsce częściej spotykany i znany teraz z 14 krain, w tym kilku zachodnich.

***Phloeophagus lignarius* (MARSHAM, 1802)**

***Wyżyna Małopolska:** [DB25] Rez. Bukowa Góra ad Przedbórz, 02.06.2007, 1 ex. z przesiewki, leg. MW.

Pojezierze Pomorskie: [WU68] Drawieński PN, OOS Radęcin, 16.04-27.06.2013, 7 exx. z pułapki typu Netocia, leg. RR.

W Europie najczęściej spotykany *Phloeophagus*, wykazany z większości krajów, w tym jako jedyny gatunek rodzaju z Wysp Brytyjskich; za to w Azji, w przeciwieństwie do dwóch omówionych wyżej, nie wykracza na wschód poza Zachodnią Syberię (HLAVÁČ & MAUGHAN 2013). Rozpowszechniony w całej Polsce, znany był z 15 krain.

Curculioninae LATREILLE, 1802***Dorytomus salicis* WALTON, 1851**

***Wyżyna Małopolska:** [DC30] Cieślówice Duże, bagno Smug, 20.04.2009, 18 exx., leg. ZM. Torfowiskowy ryjkowiec rzadko spotykany w Polsce, znany dotychczas z 11 wyłącznie nizinno-wyżynnych krain, ale z części z nich od dawna brak nowych doniesień.

***Dorytomus majalis* (PAYKULL, 1792)**

***Beskid Wschodni:** [FA20] Huwniki, 10.09.2011, 8 exx. wysianych ze ściółki na brzegu Wiaru, leg. MW.

Rozmieszczenie w Polsce podobne jak u poprzedniego gatunku, również znany był dotąd z 11 krain na niżu, a w górach, nie licząc stwierdzenia w Sudetach Wschodnich przed 150 laty, podany dopiero niedawno z Kotliny Nowotarskiej (KNUTELSKI 2001). Stanowisko w Huwnikach jest dopiero drugim na terenie Karpat w przypadku tego gatunku.

***Dorytomus villosulus* (GYLLENHAL, 1835)**

***Podlasie:** [FD30] Mielnik ad Siemiatycze, ZPK Głogi, 21.08.2009, 1 ex., leg. MW.

Środkowoeuropejski gatunek osiągający w Polsce północną granicę zasięgu docierając wzdłuż Wisły niemal do wybrzeża Bałtyku (M. MAZUR & KUBISZ 2013). Na wschód od Wisły najdalej na północ podawany z Białowieży, natomiast na zachodzie sięga w kierunku północnym nie dalej niż do Głogowa (BURAKOWSKI *et al.* 1995).

***Tychius trivialis* BOHEMAN, 1843**

***Śląsk Górny:** [CA95] Psary ad Trzebinia, Bialny Dół, 01.07.2014, 1 ex., leg. MW & RC

Dzióbaczek żyjący w większej części obszaru Palearktyki na różnych gatunkach traganoków *Astragalus* spp., w Polsce uznawany za gatunek kserotermofilny (M. MAZUR 2001). Na południu kraju faktycznie wykazany został dotąd głównie z dobrze zachowanych muraw stepowych w zaledwie 3 krainach wyżynnych i Pieninach, natomiast okazał się szeroko rozprzestrzeniony w krainach niżowych (wszystkich!), gdzie oprócz wsządobylińskiego traganoka szerokolistnego *A. glycyphyllos* L. często żyje na psammofilnym traganuku piaszkowym *A. arenarius* L. Na północ od Polski wykazany tylko z Estonii (SILFVERBERG 2011).

Tychius sharpi TOURNIER, 1874

***Pojezierze Pomorskie:** [CE21] Rez. Ostnicowe Parowy Gruczna ad Świecie, 29.05.2011, 2 exx., leg. MW.

Ciepłolubny dzióbaczek spotykany w Polsce bardzo lokalnie, znany z 8 krain południowych oraz dwóch izolowanych stanowisk na Suwalszczyźnie (M. MAZUR 2013), nawiązujących prawdopodobnie do wschodniobałtyckiej metapopulacji tego gatunku na Łotwie i w Estonii (SILFVERBERG 2011, CALDARA 2013).

Bradybatus fallax GERSTAECKER, 1860

Pojezierze Pomorskie: [VU57] Raduń, 27.07.2011, 1 ex. wysiany ze ściółki pod klonem polnym *Acer campestre* L., leg. MW.

***Nizina Wielkopolsko-Kujawska:** [XU06] Pianówka ad Czarnków, 06.04.2011, 1 ex. wysiany ze ściółki w lesie łągowym, leg. MW.

Ryjkowiec występujący u nas głównie w górach i na pogórzu, znany dotąd z 8 krain, na niżu tylko z Pomorza. Wobec braku doniesień ze Skandynawii i krajów bałtyckich można przyjąć, że przez nasz kraj przebiega granica jego zasięgu.

Mecinus janthinus GERMAR, 1821

***Wyżyna Krakowsko-Wieluńska:** [CA96] Czyżówka-Płoki, 01.07.2014, 1 ex., leg. MW & RC.

Podlasie: [FC80] Sobibór ad Włodawa, 07.06.2001, 2 exx., leg. MW; [FB89] Stare Stulno, 07.06.2001, 2 exx., leg. MW.

Ostatnio uznany za kompleks prawdopodobnie trzech gatunków europejskich (TOŠEVSKI *et al.* 2011), pozostałe występują jednak na południe od Polski i żyją na niewystępujących u nas gatunkach lnic *Linaria* spp. Wykazany z 9 krain KFP, ale niestwierdzony na dużym obszarze Polski południowo-wschodniej na południe od Polesia Lubelskiego oraz w Małopolsce.

Gymnetron rostellum (HERBST, 1795)

***Pobrzeże Bałtyku:** [CF27] Bielawskie Błoto, Czarny Młyn vic., 20.07.2009, 1 ex., leg. MW.

Wyżyna Małopolska: [DB25] Dobromierz (Bielawy), 14.07.2007, 1 ex., leg. MW.

Baridinae SCHOENHERR, 1836***Baris nesapia*** FAUST, 1887

Pojezierze Pomorskie: [VU54] Gozdowice, skarpa na brzegu Odry, 07.04.2011, 1 ex., leg. MW; [VU45] Stary Kostrzynek, u. ek. Murawa pod Kostrzynkiem, 31.05.2011, 1 ex., leg. MW.

Psammofilny ryjkowiec znajdujący dotąd tylko we wschodniej i centralnej części Polski, gdzie znany jest z 8 krain niżowych i wyżynnych, w tym z Pomorza na podstawie znaleziska w Grucznie nad Wisłą (M. MAZUR & KUBISZ 2013). Powyższy rekord jest pierwszym na zachodzie kraju, co jest o tyle dziwne, że gatunek ten jest dobrze znany po niemieckiej stronie doliny Odry z Frankfurtu nad Odrą, Oderbergu oraz Berlina (DIECKMANN 1988).

Ceutorhynchinae GISTEL, 1848**Rhinoncus henningsi** WAGNER, 1936

***Wyżyna Małopolska:** [DB53] Rez. Mielechowy ad Małogoszcz, łąki nad rzeką Łośna, 15.08.2014, 10 exx., leg. MW.

Rzadki europejski ryjkowiec o zasięgu ograniczonym do zaledwie 8 krajów środkowoeuropejskich, w wąskim pasie od północnej Francji i Luksemburga po Polskę i Białoruś na wschodzie (COLONNELLI 2013). Związany z zanikającymi biotopami, jakimi są zatorfione i naturalne lub ekstensywnie użytkowane łąki, gdzie żyje monofagicznie na rdeście wężownika *Bistorta officinalis* DEL. W Polsce występuje głównie na niżowej północy kraju, gdzie wykazano go z 6 krain, na południu znany tylko z pojedynczych stanowisk w 3 krainach.

Phrydiuchus topiarius (GERMAR, 1824)

***Pojezierze Pomorskie:** [CD29] Unisław, murawy kserotermiczne na zboczu doliny Wisły, 05.04.2011, 2 exx. wysiane z darni, leg. MW.

Wybitnie kserotermofilny ryjkowiec, lokalnie rozmieszczony w całej południowo-wschodniej części Polski, a poza tym stwierdzony w dolinie Dolnej Wisły na jedynym stanowisku w Płutowie (M. MAZUR 2001, M. MAZUR & KUBISZ 2013). Stanowiska w Płutowie i Unisławiu leżą na umownej granicy między Pomorzem a Niziną Wielkopolsko-Kujawską w ujęciu KFP, i choć znajdują się w różnych kwadratach UTM, to w rzeczywistości dzieli je niespełna 4 km. Oba leżą na tym samym brzegu szerokiej w tym miejscu doliny Wisły, mają podobny charakter i nie można wykluczyć ograniczonej wymiany fauny między nimi.

Thamiocolus kraatzii (CH. BRISOUT, 1869)

***Podlasie:** [FB89] Małoziemce ad Wola Uhruska, dolina Bugu, 19.06.2003, 1 ex., leg. MW.

Jeden z najrzadszych polskich chowaczy, dotąd podawany wyłącznie z kilku stanowisk w 3 krainach, a konkretnie na obszarze zachodniego Podkarpacia między Cieszynom, Żywcem, Regulicami i Krakowem wraz z najbliższymi okolicami, gdzie był najczęściej odławiany, również na terenie miasta (BURAKOWSKI *et al.* 1997, JAROSIEWICZ 2011). Nowe stanowisko przy granicy Podlasia i Wyżyny Lubelskiej jest bardzo odległe od zachodniokarpackich i nawiązuje bardziej do wschodnioeuropejskiej części rozległego, eurazjatyckiego zasięgu tego gatunku, znanego m.in. z Białorusi i Ukrainy (COLONNELLI 2013), natomiast od ponad 80 lat brak jego potwierdzonych rekordów z Czech, Moraw i Słowacji (KRÁTKÝ & BENEDIKT 2011). Ryjkowiec ten spotykany jest na kilku rozpowszechnionych w Polsce gatunkach czyściców, głównie na *Stachys palustris* L., zarówno na wilgotnych czy wręcz podmokłych łąkach, jak i suchych ugorach i murawach, trudno więc powiedzieć, co jest przyczyną tak rzadkiego jego występowania w całym eurazjatyckim zasięgu.

Ceutorhynchus scrobicollis NERESHEIMER et WAGNER, 1924

***Nizina Wielkopolsko-Kujawska:** [WU14] Gorzów Wielkopolski, Rez. Murawy Gorzowskie, 30.05.2011, 1 ex., leg. MW.

***Śląsk Górny**: [CA08] Kędzierzyn-Koźle, 24.05.2015, 12 exx., leg. MAM.

Ryjkowiec rzadko spotykany w Polsce, częściej łowiony tylko w Karpatach i na ich pogórzu.

Żyje na czosnaczku *Alliaria petiolata* (M. BIEB.) CAVARA et GRANDE w ciepłych grądach. Wcześniej wykazany z 5 krain południowych i Rez. Bielinek nad Odrą na Pomorzu.

***Ceutorhynchus sisymbrii* (DIECKMANN, 1966)**

***Śląsk Dolny**: [XS37] Wrocław-Świniary, 05.06.2015, 1 ex., leg. PJ; [XS45] Wrocław-Gaj, ul. Bardzka, 08.07.2015, 6 exx., leg. MW.

Odkryty w Polsce pod koniec XX w. w dolinie Bugu, a wkrótce potem nad Biebrzą, na południowym skraju Pojezierza Mazurskiego (SZYPULA & WANAT 1996, WANAT & SZYPULA 1998). Mimo spodziewanej ekspansji w kierunku zachodnim przez dekadę w XXI w. nie pojawiały się doniesienia o kolejnych jego stanowiskach. Dopiero M. MAZUR & KUBISZ (2013) podają go z Nowego Dworu Mazowieckiego i Gorzowa Wielkopolskiego. Chowacz ten jest znany ze wschodnich Niemiec, w tym z graniczących z Polską Brandenburgii (Brandenburg ok. 50 km na zachód od Berlina) i Saksonii (Lipsk) oraz Berlina (DIECKMANN 1972, WINKELMANN 1991). Całkiem więc możliwe, że jego obecność na zachodzie Polski należy wiązać z migracją z kierunku zachodniego.

***Ceutorhynchus varius* REY, 1895**

***Wyżyna Małopolska**: [DB25] Dobromierz (Bielawy), 16.06.2007, 1 ex., leg. MW.

Cechy diagnostyczne i rozmieszczenie tego mało znanego chowacza, przez długi czas nie odróżnianego od *Ceutorhynchus hirtulus* GERMAR, podają WANAT & COLONNELLI (2004). W Polsce autorzy ci wykazują ten gatunek z około 20 stanowisk w 7 krainach. Od tego czasu stwierdzono go dodatkowo tylko na Górnym Śląsku (M.A. MAZUR 2006a).

***Ceutorhynchus pectoralis* WEISE, 1895**

***Wyżyna Małopolska**: [DB34] Przedborski PK, Rez. Oleszno, 03.05.2008, 1 ex., leg. MW.

***Oprohinus consputus* (GERMAR, 1824)**

***Wyżyna Małopolska**: [DB24] Pilczyca ad Kluczewsko, 02.05.2008, 1 ex., leg. MW.

Śląsk Górny: [CA95] Psary ad Trzebinia, Bialny Dół, 14.06.2015, 12 exx., leg. MW & JS.

***Mogulones andreae* (GERMAR, 1824)**

Wyżyna Małopolska: [DB25] Rez. Murawy Dobromierskie ad Przedbórz, 4-5.06.2007, 9 exx., leg. MW.

Ryjkowiec związany z murawami stepowymi (także w różnym stopniu przekształconymi) i ciepłymi segetaliami na glebach wapiennych, gdzie żyje na ośmiśle mniejszym *Cerintho minor* L. (M. MAZUR & KUBISZ 2013). Uwzględniając krytyczną analizę dotychczasowych stwierdzeń tego gatunku w Polsce dokonaną przez M. MAZURĄ (2001), jest to jego najdalej wysunięte na północny-zachód stanowisko. Nieco dalej na północ wysunięte są tylko nadwiślańskie stanowiska w rejonie Kazimierza Dolnego, ale już doniesienie z Warszawy (OSTERLOFF 1883) uznać należy za niewiarygodne, zarówno ze względu na brak środowisk odpowiednich dla tego ryjkowca, niewłaściwą roślinę żywicielską podaną w pracy

Osterloffa i całkowity brak naturalnych stanowisk *C. minor* na Mazowszu (ZAJĄC & ZAJĄC 2001), jak i wielokrotnie wykazaną na innych przykładach nierzetelność tego autora. Jeszcze bardziej niewiarygodne wydają się stare doniesienia z okolic Koszalina i Sopotu (to drugie autorstwa BERCIO & FOLWACZNEGO (1979) na podstawie starych zbiorów, ale autorzy ci sami określają je jako wątpliwe), leżących daleko poza naturalnym zasięgiem *C. minor* M. MAZUR & KUBISZ (2013) poddają w wątpliwość również XIX-wieczne rekordy *M. andreae* z Dolnego Śląska i Sudetów Zachodnich, choć w krainach tych ośmiął mniejszy występuje na wielu stanowiskach (ZAJĄC & ZAJĄC 2001).

Mogulones larvatus (GERMAR, 1824)

***Nizina Wielkopolsko-Kujawska:** [XU28] Dziembowo ad Piła, Dziembowski Jar, łęg przy strumieniu, 08.05.2004, 1 ex., leg. RR.

Gatunek obejmujący swym zasięgiem większą część Palearktyki, w Europie Środkowej związany z miodunkami *Pulmonaria* spp. rosnącymi w lasach grądowych i łągowych oraz zarostach kserotermicznych, rzadko i najczęściej pojedynczo łowiony. Stwierdzony dotąd w 11 krainach, głównie południowych.

Cryptorhynchinae SCHOENHERR, 1825

Kyklioacalles navieresii (BOHEMAN, 1837)

***Pojezierze Pomorskie:** [WU68] Drawieński PN, Moczele vic., okolice bindugi Pstrąg, buczyna, 20.05.2013, 7 exx. z przesiewki, leg. MW, 27.06.2013, ca. 40 exx. z opadłych gałęzi dębowych, leg. JS; [WU58/68] Drawieński PN, OOS Radęcin, 20.05.2013, 1 ex. z przesiewki, leg. MW, 27.06.2013, 12 exx. z opadłych gałęzi dębowych, leg. JS, MW, RR, PS.

Gatunek podawany z Pomorza pod nazwą *Acalles roboris* (CURTIS) przez HORIONA (1951) na podstawie starych danych niemieckich, zaliczony do fauny Polski przez SMRECYŃSKIEGO (1973) po znalezieniu jednego osobnika 11.07.1968 w rezerwacie Radęcin nad Drawą przez prof. J. Rafalskiego. Okazy dowodowego nie ma obecnie w zbiorze S. Smreczyńskiego (D. Kubisz, inf. ustna). Po niedawnych rewizjach systematycznych tej grupy ryjkowców, traktowanej dziś jako podrodzaj *Palaeoacalles* STÜBEN w rodzaju *Kyklioacalles* STÜBEN, okazało się, że w środkowej Europie występują trzy bliźniacze gatunki oznaczane wcześniej jako *Acalles roboris* (STÜBEN 2003, 2015). Liczne okazy zebrane przez nas w Drawieńskim PN, m.in. w samym OOS Radęcin, pozwalają stwierdzić, że w rejonie tym występuje wyłącznie *K. navieresii*. Różni się on od *K. roboris* niewieloma subtelnymi cechami zewnętrznymi i genitalnymi zestawionymi i doskonale zilustrowanymi przez STÜBENA (2005). Wobec braku innych udokumentowanych danych z Polski właściwego *K. roboris* należy zatem wykreślić z listy krajowych ryjkowców, choć jego występowanie w Niemczech i Czechach (STÜBEN 2005) daje pewną nadzieję na odszukanie go również i w Polsce.

Echinodera (Ruteria) hypocrita (BOHEMAN, 1837)

***Wyżyna Małopolska:** [DB75] Rez. Świnia Góra ad Suchedniów, 19.09.2010, 1 ex., 17.08.2014, 1 ex., 29.07.2015, 1 ex., wszystkie wysiane ze ściółki, leg. MW.

Górski gatunek szeroko rozmieszczony w Karpatach i Sudetach oraz na ich pogórzach, sięga m.in. do Krakowa i okolic Legnicy. Odszukany również w paśmie łysogórskim Gór Świętokrzyskich (KUŚKA 1989). Obecność *E. hypocrita* w szeroko rozumianym regionie świętokrzyskim, do którego zaliczyć można i Lasy Suchedniowskie, ma naszym zdaniem charakter reliktowy i jest pozostałością dawnego szerszego zasięgu w czasach istnienia wielkiej Puszczy Świętokrzyskiej i jej leśnego połączenia z pogórzem karpackim. Rezerwat Świnia Góra leży w samym centrum dużego, zwarteo i do niedawna trudno dostępnego kompleksu leśnego na zachód od Suchedniowa. Mimo niewielkiej powierzchni około 50 ha jest niezwykle cennym naturalnym drzewostanem objętym ochroną ścisłą od ponad 60 lat, a faktycznie o wiele dłużej niepoddawanym żadnej wycince ze względu na trudny dostęp i ukształtowanie terenu po lokalnej eksploatacji rudy żelaza w XIX w. Stwierdzano tu już wcześniej górskie gatunki chrząszczy, w tym ryjkowca *Donus intermedius* (BOHEMAN) na swym jedynym stanowisku poza Karpatai i Sudetami (KUŚKA 1989). *Echinodera hypocrita* nie została stwierdzona w Ojcowskim PN i na Roztoczu, innych wyżynnych enklawach znanych z obecności gatunków górskich. Natomiast jego zaliczenie do fauny Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej w KFP (BURAKOWSKI *et al.* 1995) na podstawie anonimowego artykułu z 1924 roku było błędem. W przypadku okazu zebranego przez K. Smulikowskiego i подарowanego lwowskiemu Muzeum Dzieduszyckich z pewnością chodziło o znany wtedy kurort Sławsko leżący na pogórzach karpackim, ok. 130 km na południowy zachód od Lwowa (obecnie na Ukrainie), a nie o miejscowość koło Poznania.

Acallocrates colonnellii BAHR, 2003

***Wyżyna Małopolska:** [DB25] Rez. Bukowa Góra ad Przedbórz, 2.06.2007, 4 exx. wysiane ze ściółki w buczynie, leg. MW; [DB53] Rez. Mielechowy ad Małogoszcz, 15.08.2014, 4 exx. wysiane ze ściółki w łące, leg. MW.

Ryjkowiec związany z ciepłymi lasami liściastymi, wykazany dotychczas z 11 krain. Poza izolowanymi stanowiskami w Sopocie (BIAŁOOKI 2005) i Warszawie (OSTERLOFF 1883, TENENBAUM 1923, SMRECZYŃSKI 1932) wszystkie doniesienia pochodzą z południa Polski. Aktualny stan wiedzy o rozmieszczeniu tego gatunku w Polsce podsumowali ostatnio M.A. MAZUR *et al.* (2015).

PODSUMOWANIE

W pracy podano nowe dane o rozmieszczeniu 50 gatunków ryjkowców z 4 rodzin: Anthribidae (1), Apionidae (6), Nanophyidae (2) i Curculionidae (41). Nowe rekordy w liczbie 124 pochodzą z 64 kwadratów UTM 10 × 10 km rozmieszczonych w 17 krainach spośród 24 lądowych wyróżnionych w Katalogu Fauny Polski (BURAKOWSKI *et al.* 1973), dotyczą więc większości obszaru Polski. W znacznej mierze są to pierwsze doniesienia dla poszczególnych krain, w sumie 57 dla 15 krain, najwięcej z Wyżyny Małopolskiej (13), Pojezierza Pomorskiego (8), Górnego Śląska (7) i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (5).

Jeden gatunek, *Kyklioacalles navieresi* (BOHEMAN), podany został z Polski po raz pierwszy w wyniku weryfikacji wcześniej opublikowanego rekordu *K. roboris* (CURTIS) z tego samego stanowiska w rez. Radęcin na Pomorzu (SMRECZYŃSKI 1973). Wobec braku innych stanowisk, ten drugi gatunek należy więc usunąć z wykazu fauny Polski.

W komentarzach o rozmieszczeniu gatunków szczególną uwagę poświęcono przykładom niedawnych lub aktualnie przebiegających ekspansji na terenie Polski. Spośród omówionych w tej pracy, bieżące lub niedawne zmiany zasięgu o charakterze ekspansji dotyczą 9 gatunków, co daje obraz dynamicznych zmian środowiskowych i klimatycznych zachodzących w Polsce w ostatnich kilkunastu latach. Dodatkowo w przypadku kolejnych 11 gatunków nowe stanowiska korygują w istotny sposób przebieg granicy ich zasięgu w Polsce.

PODZIĘKOWANIA

Autorzy dziękują wymienionym w wykazach materiału osobom za pomoc w uzyskaniu kilku rekordów wykorzystanych w tej pracy. Składamy również podziękowania dyrekcjom i pracownikom naukowym parków narodowych (Biebrzański PN, Drawieński PN) i Przedborskiego PK za umożliwienie prowadzenia badań koleopterologicznych.

PIŚMIENNICTWO

- ALONSO-ZARAZAGA M.A. 2011. Nanophyidae, In: LÖBL I. & SMETANA A. (Eds.), Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 7. Curculionoidea I. Apollo Books, Stenstrup: 177–182.
- BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J., TRÝZNA M. 2011. Annotated checklist of weevils (Coleoptera: Curculionoidea excepting Scolytinae and Platypodinae) of the Czech Republic and Slovakia. Part 1. Systematics, faunistics, history of research on weevils in the Czech Republic and Slovakia, structure outline, checklist. Comments on Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae and Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae. *Klapalekiana* 46: 1–363.
- BERCIO H., FOLWACZNY B. 1979. Verzeichnis der Käfer Preußens. Verlag Parzeller & Co., Fulda: XXI + 1-369.
- BIALOOKI P. 2005. On the distribution of some interesting weevil species (Coleoptera: Apionidae, Curculionidae) in Poland. *Weevil News* 29: 1–8, <http://www.curci.de>.
- BOZA P. 2007. Dřepčici (Coleoptera: Chrysomelidae: Alticinae) a nosatci (Coleoptera: Curculionidae) Přírodní památky Kamenná u Staříče. *Práce a Studie Muzea Beskyd (Přírodní vědy)* 19: 33–42.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973. Chrzęszcze - Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae. *Katalog Fauny Polski* 23(2): 1–233.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1992. Chrzęszcze Coleoptera. Ryjkowcowate prócz ryjkowców – Curculionoidea prócz Curculionidae. *Katalog Fauny Polski* 23(18): 1–324.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1993. Chrzęszcze (Coleoptera) – Ryjkowce – Curculionidae, cz. 1. *Katalog Fauny Polski* 23(19): 1–304.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1995. Chrzęszcze (Coleoptera) - Ryjkowce – Curculionidae, cz. 2. *Katalog Fauny Polski* 23(20): 1–310.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1997. Chrzęszcze (Coleoptera) – Ryjkowce – Curculionidae, cz. 3. *Katalog Fauny Polski* 23(21): 1–307.
- CALDARA R. 2013. Curculioninae, In: LÖBL I., SMETANA A. (Eds.), Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 8. Curculionoidea II. Brill: 117–172.
- COLONNELLI E. 2013. Ceutorhynchinae, In: LÖBL I., SMETANA A. (Eds.). Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 8. Curculionoidea II. Brill: 176–214.
- DIECKMANN L. 1972. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae: Ceutorhynchinae. *Beiträge zur Entomologie* 22: 3–128.
- DIECKMANN L. 1977. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae (Apioninae). *Beiträge zur Entomologie* 27: 7–143.
- DIECKMANN L. 1980. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae (Brachycerinae, Otiorhynchinae, Brachyderinae). *Beiträge zur Entomologie* 30: 145–310.

- DIECKMANN L. 1988. Die *Baris spitzyi*-Gruppe (Insecta, Coleoptera, Curculionidae, Barinae). *Reichenbachia* 25: 165–167.
- EHRHART J.-M. 1983. *Apion (Rhopalapion) longirostre*, espèce nouvelle pour la France (Coléoptère Curculionidae). *L'Entomologiste* 39: 42.
- EHRHART J.-M. 1997. Notes sur quelques charançons paléarctiques (Coleoptera Curculionidae Apioninae). *L'Entomologiste* 53: 129–134.
- GÖNGET H. 1997. The Brentidae (Coleoptera) of Northern Europe. *Fauna Entomologica Scandinavica* 34: 1–289.
- GOSIK R. 2006. Weevils (Curculionoidea) of the middle part of the Bug River Valley. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio C*, 61:7–69.
- GOSIK R., PTASZYŃSKA A., ROZWALKA R., STANIEC B. 2005. Nowe stanowiska trzech rzadko spotykanych gatunków ryjkowców (Coleoptera: Curculionidae) na Wyżynie Lubelskiej i Podlasiu. *Wiadomości Entomologiczne* 24: 50–51.
- GOSIK R., ROZWALKA R. 2011. Nowe stanowiska rzadko spotykanych w kraju ryjkowców (Coleoptera: Curculionidae). *Wiadomości Entomologiczne* 30: 60–62.
- GÜLTEKIN L., FREMUTH J. 2013. Tribe Lixini, In: LÖBL I., SMETANA A. (Eds), Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 8. Curculionoidea II. Brill: 456–472.
- HLAVÁČ P., MAUGHAN N. 2013. Cossoninae, In: LÖBL I., SMETANA A. (Eds), Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 8. Curculionoidea II. Brill: 217–229.
- HORION A. 1951. Verzeichnis der Käfer Mitteleuropas (Deutschland, Österreich, Tschechoslovakei) mit kurzen faunistischen Angaben, 1-2. Stuttgart: X + 1–536.
- HUREJ M., TWARDOWSKI P., KOZAK M. 2013. Weevil (Coleoptera: Curculionidae) assemblages in the fields of narrow-leafed lupin sown as pure stand and intercropped with spring triticale. *Zemdirbyste-Agriculture* 100: 393–400.
- JAROSIEWICZ G. 2011. Uwagi o występowaniu ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) w Beskidzie Zachodnim. *Acta entomologica silesiana* 19: 71–77.
- KAJTOCH Ł., LACHOWSKA-CIERLIK D., MAZUR M. 2009. Genetic diversity of the xerothermic weevils *Polydrusus inustus* and *Centricnemus leucogrammus* (Coleoptera: Curculionidae) in central Europe. *European Journal of Entomology* 106: 325–334.
- KANIA J., WIATER J., JANOSZEK M. 2004. Nowe stanowiska rzadkich w Polsce ryjkowcowatych (Coleoptera: Curculionidae). *Wiadomości Entomologiczne* 23: 246–247.
- KNUTELSKI S. 2001. *Dorytomus majalis* (PAYKULL, 1800) w Karpatach Polskich oraz inne nowo poznane dla fauny Kotliny Nowotarskiej gatunki ryjkowców (Coleoptera: Rhynchitidae, Brentidae, Curculionidae). *Wiadomości Entomologiczne* 19: 149–160.
- KNUTELSKI S., PETRYSZAK B., WANAT M. 1997. New records of *Simo hirticornis* (HERBST) and *S. variegatus* (BOHEMAN) (Coleoptera: Curculionidae) from Europe. *Polskie Pismo Entomologiczne* 66: 223–230.
- KONWERSKI S., SIENKIEWICZ P., PRZEWOŻNY M. 2015. Nowe dane o występowaniu chrząszczy (Coleoptera) z wybranych rodzin na terenie Rogalińskiego Parku Krajobrazowego. Cz. III. *Wiadomości Entomologiczne* 34(4): 5–19.
- KOZŁOWSKI M., KNUTELSKI S. 2003. First evidence of an occurrence of *Rhopalapion longirostre* OLIVIER, 1807 (Coleoptera: Curculionoidea: Apionidae) in Poland. *Weevil News* 13:1–4, <http://www.curci.de>.
- KRÁTKÝ J., BENEDIKT S. 2011. Family Curculionidae, subfamily Ceutorhynchinae, In: BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J., TRÝZNA M, Annotated checklist of weevils (Coleoptera: Curculionoidea excepting Scolytinae and Platypodinae) of the Czech Republic and Slovakia. Part 1. Systematics, faunistics, history of research on weevils in the Czech Republic and Slovakia, structure outline, checklist. Comments on Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Erihrinidae and Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae. *Klapalekiana* 46: 254–315.
- KUBISZ D., KUŠKA A., PAWŁOWSKI J. 1998. Czerwona Lista Chrząszczy (Coleoptera) Górnego Śląska. *Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Raporty Opinie* 3: 8–68.
- KUŠKA A. 1989. Ryjkowce (Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) Gór Świętokrzyskich. *Fragmenta Faunistica* 32: 319–355.
- KUŠKA A. 2001. Ryjkowce (Coleoptera: Rhynchitidae, Apionidae, Nanophyidae, Curculionidae) terenów kserotermicznych Górnego Śląska. *Natura Silesiae Superioris* 5: 61–77.
- LÖBL I., SMETANA A. (Eds.) 2011. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 7. Curculionoidea I. Apollo Books, Stenstrup: 1–373.
- LÖBL I., SMETANA A. (Eds.) 2013. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 8. Curculionoidea II. Brill: 1–700.

- MAZUR M. 1993. In: BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1993. Chrząszcze (Coleoptera) – Ryjkowce – Curculionidae, cz. 1. *Katalog Fauny Polski* 23(19): 193.
- MAZUR M. 1994. Nowe stanowiska ryjkowców (Coleoptera: Curculionidae) rzadko spotykanych w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 13: 167–173.
- MAZUR M. 2001. Ryjkowce kserotermiczne Polski (Coleoptera: Nemonychidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) - studium zoogeograficzne. *Monografie Fauny Polski* 22: 1–378.
- MAZUR M. 2013. Atlas of xerothermic weevils (Coleoptera, Curculionoidea). Distribution in Poland. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków: 1–258.
- MAZUR M., KUBISZ D. 2013. Rozmieszczenie i migracje kserotermicznych chrząszczy (Coleoptera) w dolinie Wisły. *Monografie Faunistyczne* 26: 1–250.
- MAZUR M.A. 2006a. Materiały do znajomości ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea: Apionidae, Curculionidae) Śląska. *Wiadomości Entomologiczne* 25: 225–232.
- MAZUR M.A. 2006b. Weevils (Coleoptera: Curculionoidea: Anthribidae, Apionidae, Curculionidae, Rhynchitidae) of selected excavations of Opole Silesia, In: NOWAK A., HEBDA G. (Eds.), Biodiversity of quarries and pits. Opole-Górażdże, 145–161.
- MAZUR M.A. 2010. Nowe stanowiska *Rhopalapion longirostre* (OLIVIER, 1807) (Coleoptera: Apionidae) w południowej Polsce. *Acta entomologica silesiana* 18: 87–88.
- MAZUR M.A. 2011. Weevils (Coleoptera: Curculionoidea) of the Stobrawski Landscape Park. *Polish Journal of Entomology*, 80: 321–342.
- MAZUR M.A., OLBRYCHT T., MELKE A. 2015. Rozmieszczenie *Acallobrates colonnellii* (Coleoptera: Curculionidae) w Polsce. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn* 71: 149–152.
- OBERPRIELER R.G., MARVALDI A.E., ANDERSON R.S. 2007. Weevils, weevils, weevils everywhere, In: ZHANG Z.-Q., SHEAR W.A. (Eds.), Linnaeus Tercentenary: Progress in Invertebrate Taxonomy. *Zootaxa*, 1668: 491–520.
- OSTERLOFF F. 1883. O chrząszczach krajowych. Dalszy ciąg. *Pamiętnik Fizyograficzny* 3: 447–469.
- PALM E. 1995. The North European Species of *Simo* DEJEAN, 1821 (Coleoptera, Curculionidae). *Entomologische Meddelelser* 63: 109–113.
- PERRIN H. 1995. *Rhopalapion longirostre* (OLIVIER) (Coleoptera, Apionidae) 12 années de récoltes en France. *L'Entomologiste* 51: 67–70.
- PETRYSZAK B., BILIŃSKI S. 1978. Uwagi o nowych i rzadkich gatunkach ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) z Polski. *Polskie Pismo Entomologiczne* 48: 181–185.
- PETRYSZAK B., DĄBEK P. 1997. *Lignyodes uniformis* DESBROCHERS, 1894 nowy dla fauny Polski oraz inne interesujące gatunki Apionidae i Curculionidae (Coleoptera) z południowej i wschodniej części kraju. *Wiadomości Entomologiczne* 16: 99–102.
- SILFVERBERG H. 2011. Enumeratio renovata Coleopterorum Fennoscandiae, Daniae et Baltiae. *Sahlbergia*, 16(2): 1–144.
- SMRECYŃSKI S. 1932. Zbiór ryjkowców ś.p. Wojciecha Mączyńskiego. *Sprawozdania Komisji Fizyograficznej* 65: 1–24.
- SMRECYŃSKI S. 1955. Uwagi o zbiorze ryjkowców (Col., Curculionidae) T. Trelli. *Polskie Pismo Entomologiczne* 23: 83–92.
- SMRECYŃSKI S. 1960. Uwagi o danych faunistycznych Sz. Tenenbauma odnoszących się do ryjkowców (Curculionidae, Coleoptera) Polski. *Fragmenta Faunistica* 8: 423–430.
- SMRECYŃSKI S. 1973. Ryjkowce (Curculionidae, Coleoptera) nowe dla fauny Polski. *Polskie Pismo Entomologiczne* 43: 437–441.
- SMRECYŃSKI S. 1976. Ryjkowce - Curculionidae: Podrodzina Curculioninae. *Klucze do Oznaczania Owadów Polski* 87(19, 98f): 1–115.
- SPRICK P., WINKELMANN H., BEHNE L. 2002. *Rhopalapion longirostre* (OLIVIER, 1807) (Coleoptera, Apionidae): Anmerkungen zur Biologie und zur aktuellen Ausbreitung in Deutschland. *Weevil News*, 8: 1–9, <http://www.curci.de>.
- SPUNĢIS V. 2008. Fauna and ecology of terrestrial invertebrates in raised bogs in Latvia. *Latvijas entomologs, Supplementum* VI: 1–84.
- STREJČEK J. 1969. Příspěvek k poznání fauny brouků čeledi Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae a Curculionidae v Československu (2.). *Zprávy Československé Společnosti Entomologické ČSAV* 5: 83–88.
- STREJČEK J. 2000. Faunistic records from the Czech Republic – 111. Coleoptera: Chrysomelidae, Curculionidae. *Klapalekiana* 36: 185–187.
- STREJČEK J. 2001. Katalog brouků (Coleoptera) Prahy. Svazek 2 – čeledi Anthribidae, Curculionidae (s. lato). Praha: 1–142.

- STÜBEN P.E. 2003. Revision des Genus *Kyklioacalles* und Beschreibung der Untergattung *Palaeoacalles* subg. n. unter Heranziehung phylogenetischer, morphogenetischer und biogeographischer Aspekte (Curculionidae: Cryptorhynchinae). *Snudebiller, Studies on taxonomy, biology and ecology of Curculionoidea* 4: 116–166 (CD).
- STÜBEN P.E. 2005. Zur Verbreitung von *Kyklioacalles navieresi* (BOHEMAN, 1837) und *Kyklioacalles roboris* (CURTIS, 1834) im Rheinland/Germany (Coleoptera: Curculionidae: Cryptorhynchinae). *Weevil News* 25: 1–9, <http://www.curci.de>.
- STÜBEN P.E. 2015. *Acalles abstersus* BOHEMAN, 1837 resyn. – die dritte, kryptische *Kyklioacalles*-Art des Subgenus *Palaeoacalles* für Deutschland (Coleoptera: Curculionidae: Cryptorhynchinae). *Snudebiller, Studies on taxonomy, biology and ecology of Curculionoidea* 16(232): 1–14 (CD).
- SZYPULA J., WANAT M. 1996. Nowe dane o rozmieszczeniu niektórych gatunków ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 14: 219–226.
- TENENBAUM S. 1923. Przybytki do fauny chrząszczyw Polski od roku 1913. *Rozprawy i Wiadomości z Muzeum Dzieduszyckich* 7–8: 136–186.
- TOŠEVSKI I., CALDARA R., JOVIĆ J., HERNÁNDEZ-VERA G., BAVIERA C., GASSMANN A., EMERSON B.C. 2011. Morphological, molecular and biological evidence reveal two cryptic species in *Mecinus janthinus* GERMAR (Coleoptera, Curculionidae), a successful biological control agent of Dalmatian toadflax, *Linaria dalmatica* (Lamiales, Plantaginaceae). *Systematic Entomology* 36: 741–753.
- WANAT M. 1985. Nowe i rzadkie gatunki ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) z Polski. *Polskie Pismo Entomologiczne* 55: 65–71.
- WANAT M., 1994. Ryjkowce (Coleoptera: Curculionoidea: Anthribidae, Rhinomaceridae, Rhynchitidae, Attelebidae, Apionidae, Curculionidae) Puszczy Białowieskiej. *Polskie Pismo Entomologiczne* 63: 37–112.
- WANAT M. 2004. On the biology and distribution of *Lixus tibialis* BOHEMAN, 1843 (Coleoptera: Curculionidae) in Poland. *Snudebiller, Studies on taxonomy, biology and ecology of Curculionoidea* 5: 139–143 (CD).
- WANAT M. 2005. Ryjkowce (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae) Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny. In: DYRZC A., WERPACHOWSKI C. (Eds.), Przyroda Biebrzańskiego Parku Narodowego. Biebrzański Park Narodowy: 301–324.
- WANAT M. 2007. Nowe stanowiska *Protapion gracilipes* (DIETRICH, 1857) (Coleoptera: Apionidae) w środkowej Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 26: 294.
- WANAT M. 2009. Nowe dane o rozmieszczeniu kilkunastu rzadkich gatunków ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 28: 132–134.
- WANAT M., BOROWSKI J. 2013. *Dieckmanniellus chevrieri* (BOHEMAN, 1845) new for the Polish fauna, and new records of two other species of Nanophyidae (Coleoptera: Curculionoidea). *Genus* 24: 223–229.
- WANAT M., BUCHHOLZ L., SZYPULA J., w druku. Nowe gatunki ryjkowców (Coleoptera: Anthribidae, Apionidae, Curculionidae) w faunie Gór Świętokrzyskich. *Wiadomości Entomologiczne*.
- WANAT M., COLONNELLI E. 2004. *Ceutorhynchus varius* REY, 1895, status revised (Coleoptera: Curculionidae), its diagnostic characters and distribution in Europe. *Annales Zoologici* 54: 453–459.
- WANAT M., GOSIK R. 2003. Materiały do znajomości ryjkowców (Insecta: Coleoptera: Curculionoidea) doliny Bugu. *Nowy Pamiętnik Fizjograficzny* 2: 31–52.
- WANAT M., MOKRZYCKI T. 2005. A new checklist of the weevils (Coleoptera: Curculionoidea) of Poland. *Genus* 16: 69–117.
- WANAT M., SZYPULA J. 1998. Interesujące gatunki ryjkowców (Coleoptera: Urodontidae, Curculionidae) ze wschodniej Polski. *Wiadomości Entomologiczne* 17: 85–94.
- WANAT M., SZYPULA J. 2008. *Nanophyes brevis* BOHEMAN, 1845 (Coleoptera: Curculionoidea: Nanophyidae) in Poland. *Polish Journal of Entomology* 77: 183–189.
- WINKELMANN H. 1991. Liste der Rüsselkäfer (Col.: Curculionidae) von Berlin mit Angaben zur Gefährdungssituation („Rote Liste“). In: AUHAGEN A., PLATEN R., SUKOPP H. (Eds.). *Rote Listen der gefährdeten Pflanzen und Tiere in Berlin. Landschaftsentwicklung und Umweltforschung*, S 6: 319–357.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (Eds.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków: XII + 1–716.

Accepted: 26 April 2016; published: 25 May 2016

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>